

Német belpolitikai helyzetkép

Elemzés

2016. március 4.

MAGYAR NEMZETI BANK

Készítette:

Látta:

Jóváhagyta:

Vezetői összefoglaló

2016 eleje ismét izgalmas fordulatokat hozott a német belpolitikában. Míg 2015. december közepén a CDU egyértelműen a kancellár és az általa képviselt menekültpolitika mögött sorakozott fel, addig a szilveszteri kölni események jelentős hatással voltak a menekültpolitika társadalmi és politikai megítélésére. Emellett egyre nagyobb hangsúlyt kapott a belpolitikában a március 13-i tartományi választásokra történő felkészülés. Ekkor három szövetségi tartományban (Baden-Württemberg, Rheinland-Pfalz, valamint Sachsen-Anhalt) tartanak egyidejűleg voksolást a tartományi parlamentek összetételéről.

A kölni események után a Merkellel szembeni párton belüli és kívüli kritikai hangok új lendületet kaptak, és a december közepén a CDU pártkongresszuson megszavazott türelem újra gyorsan fogyni kezdett. A kancellár mind belföldön, mind pedig külföldön egyre inkább elszigetelődött álláspontjával. Utóbbira jó példa a menekültpolitikában eddig szövetséges osztrák kancellár január végi döntése, melynek értelmében ebben az évben 37 500 menekültet engednek be az országba.

A kancellár egyik leghangosabb kritikusa továbbra is Horst Seehofer, a CSU elnöke. A CSU továbbra is ragaszkodik a befogadott menekültek számára vonatkozó felső határ („Obergrenze”) bevezetéséhez és a határok szigorú ellenőrzéséhez. Éves szinten 200 000 menekült befogadását tartják reálisnak, szerintük ilyen létszám esetén még sikerülhet az integráció is. Hogy nyomatékosítsa a kurzusváltás szükségességét, a CSU január 26-án levelet küldött a kancellárnak a bajor követelésekről, amelyben azzal is megfenyegették a kancellárt, hogy keresetet nyújtanak be a Szövetségi Alkotmánybíróságon, mivel szerintük a menekültek korlátlan beengedése az országba nem összeegyeztethető az alaptörvénnyel. Ugyanakkor a tartományi parlamenti választásokhoz közeledve Seehofer is tudja, hogy nem kellene tovább szítania a vitát menekültpolitikai kérdésekben.

Figyelemre méltó, hogy február közepétől az SPD is próbálja újrapozicionálni magát és a szolidaritási csomaggal, az elégedetlenek felé fordulással kívánja kiegészíteni a javarészt a menekülthelyzetre koncentráló belpolitikai diskurzust. Kérdés, hogy mekkora sikerrel tudja ezt megtenni.

Ugyanakkor fontos tendencia, hogy a kancellár népszerűsége és a CDU támogatottsága is nőtt a friss közvélemény-kutatási adatok szerint. Jelenleg a választásra jogosultak 54%-a elégedett általánosságban a kancellár munkájával. A CDU/CSU pártcsalád is javított az előző havi támogatottságához képest, így jelenleg a választók 36%-a támogatná őket.

Az is biztosnak tűnik, hogy a következő néhány hónap eseményei nagymértékben meghatározzák a 2017-es szövetségi parlamenti választások kimenetelét és egyúttal a kancellár politikai jövőjét.

I. Előzmények

2015 meglehetősen eseménydús év volt Angela Merkel német kancellár számára, erre utalt a 2015 decemberében a Kereszténydemokrata Unió (Christlich Demokratische Union, CDU) szokásos éves pártkongresszusán elhangzott beszédében is¹. Az ukrán válság, a Germanwings tragédiája, a görög hitelprogrammal kapcsolatos elhúzódó tárgyalások, a bajorországi Elmau kastélyban megrendezett G7 csúcs után augusztustól egyre inkább a menekültválság vált a német belpolitika és ezáltal a kancellár politikájának legfontosabb elemévé. A karlsruhei pártkongresszuson is hangsúlyozta, hogy nem a szír menekültek korlátozások nélküli befogadásának 2015. szeptember eleji bejelentését tartja a menekültválság kezdetének, hanem sokkal inkább a menekültek számának megduplázódására vonatkozó hivatalos kormányzati előrejelzéseket² tekinti fordulópontnak. 2015. szeptember közepén jelentette be ugyanis Thomas de Mazière szövetségi belügyminiszter, hogy a korábban várt 400 000 fővel szemben 800 000 menekültre számítanak 2015 végéig. Ez a kancellár szempontjából fontos narratíva, mellyel azokra a - Németországban is sokszor osztott - kritikákra válaszol, melyek a menekültáradatot a kancellár kijelentéseinek – és menekültekkel készített képeinek – következményeként róják fel.

Az őszi folyamán egyre élesebb belpolitikai vita alakult ki az Uniópártok (a CDU és a bajor testvérpárt CSU) között. Míg a Horst Seehofer, bajor miniszterelnök vezette Keresztényszociális Unió (Christlich-Soziale Union, CSU) a menekültek számának azonnali korlátozását és nemzeti intézkedési tervet sürgetett – ez lenne a „B terv” –, addig az őszi folyamán a kancellár következetesen ragaszkodott saját megközelítéséhez, a Merkel féle „A tervhez”. Ennek kulcseleme³ a sokat emlegetett európai megoldás. A kancellár szerint ez elengedhetetlen, mivel nemzetállami intézkedésekkel – mint például a határok lezárásával – nem lehet hatékonyan kezelni a helyzetet. Ezekkel az önző intézkedésekkel a tagállamok a problémákat csak más országokra hárítanák át és végső soron az EU sok fontos vívmánya – Schengen és a szabad határátlépés – is veszélybe kerülne. A „merkeli” európai megoldás egyik sarokpontja az EU külső határainak hatékony védelme, amely jelenleg elsősorban a görög-török tengeri határ biztosítását jelenti. Másfelől pedig a kancellár továbbra is ragaszkodik a menekültek EU-n belüli – kvóták alapján – történő „fair” elosztásához. Emellett a kancellár hangsúlyozza, hogy mennyire fontos a menekültválság okainak kezelése és a származási országokkal (pl. Afganisztánnal) és a fontos tranzit országokkal (elsősorban Törökországgal) folytatott együttműködés.

A fenti elképzelések mentén ugyanakkor rendkívül lassan történik bármilyen előrelépés, amellyel párhuzamosan a Németországba érkező menekültek száma és a tartományokat – illetve önkormányzatokat – érő terhelés egyre csak nő. Emiatt mind a lakosság, mind pedig a párttársak

¹ <http://www.welt.de/politik/deutschland/article150321992/Merkel-steht-vor-einer-historisch-paradoxen-Situation.html>

² <http://www.welt.de/politik/deutschland/article145402071/Zahl-der-Fluechtlinge-erreicht-Allzeithoch.html>

³ <http://www.welt.de/politik/deutschland/article150321992/Merkel-steht-vor-einer-historisch-paradoxen-Situation.html>

<http://www.welt.de/politik/deutschland/article151267412/Diese-Asyl-Probleme-muss-die-Kanzlerin-jetzt-loesen.html>

türelme jelentősen megfogyatkozott tavaly év végére, melynek eredményeképpen a kancellár támogatottsága is folyamatosan zuhan. Ezért is volt kiemelkedően fontos a december közepén tartott pártkongresszus. Itt a kancellár megvédte menekültpolitikáját, egyúttal történelmi kontextusba helyezte a „Megcsináljuk!” („Wir schaffen das!”) kijelentését. A kritikusok vitorlájából a pártvezetés azzal fogta ki a szelet, hogy a menekültpolitikával kapcsolatos zárónyilatkozatba beleírták, hogy a menekültek számát érzékelhetően csökkenteni kell. Ennek köszönhetően a CDU összezárt a kancellár mögött, párttársai türelmet szavaztak számára, aki ezzel egy lélegzetvételnél szünethez jutott a sorozatos támadások közepette.

II. Belpolitikai folyamatok

2016 elején a kancellár körüli belpolitikai légkört alapvetően két esemény határozta meg. A szilveszteri kölni események ugyan nem politikai jellegűek, de a menekülthelyzet társadalmi megítélését és a kancellár menekültpolitikájáról alkotott véleményt érdemben befolyásolták. A másik fontos tényező viszont belpolitikai jellegű, hiszen 2016. március 13-án egyidejűleg három szövetségi tartományban (Baden-Württemberg, Rheinland-Pfalz, valamint Sachsen-Anhalt) rendeznek tartományi parlamenti választásokat. A voksolások a menekültválság miatt kiélezett politikai helyzetben jóval túlmutatnak regionális jelentőségüknél. Míg az elmúlt két hónapban Köln fokozatosan kikopott a közbeszédből és így annak hatása is mérséklődött, addig a választási kampány egyre hangsúlyosabb tényező lett.

A kölni események

Szilveszter éjjelén megközelítőleg 1000 férfi gyűlt össze a kölni főpályaudvar előtti téren, akik petárdákat és tűzijátékokat lőttek az ünneplő tömegbe. Miután kitört a pánik a téren, az összegyűlt férfiak kisebb csoportokba verődve bekerítettek fiatal nőket és először szóban inzultálták őket, majd a jelentések szerint többeket fizikailag is zaklattak és kiraboltak.⁴ 2016. január végéig a szilveszteri események kapcsán 1054 feljelentés érkezett a rendőrséghez, az esetek csaknem felében (454) szexuális jellegű támadásról volt szó. A beérkezett adatok azt is nyilvánvalóvá teszik, hogy a kölni rendőrség másnap mennyire alábecsülte a szilveszteri éjszaka eseményeit.⁵ Nemzetiség tekintetében 25 algériai, 21 marokkói, 3 tunéziai, 3 német, 2 szír, és egy-egy iraki, líbiai, iráni és montenegrói ellen folyik eljárás. A gyanúsítottak között voltak menedékkérők és illegális bevándorlók is.

A kölni szilveszter egyértelműen rávilágított a menekülthelyzet árnyoldalaira is.⁶ Hessen tartomány miniszterelnöke, Volker Bouffier (CDU) szerint „Köln mindent megváltoztatott”. Guido Wolf, a baden-württembergi CDU első embere „korszakváltásról” beszél. Thomas de Maizière szövetségi belügyminiszter (CDU) pedig arra figyelmeztetett, hogy nemcsak „jó” menekültek érkeznek Németországba.

⁴ <http://www.sueddeutsche.de/panorama/silvesternacht-nrw-innenminister-drei-verdaechtige-nach-uebergriffen-in-koeln-1.2806747>

⁵ <http://www.welt.de/politik/deutschland/article152018368/1054-Strafanzeigen-nach-Uebergriffen-von-Koeln.html>

⁶ <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/koeln-und-die-folgen-cdu-ringt-um-fluechtlingspolitik-a-1071232.html>
http://www.huffingtonpost.de/2016/01/10/koeln-silvester-hamburg-sex-uebergriffe-n_8915314.html?utm_hp_ref=germany

Tulajdonképpen mindegy, hogy hány menekült van a tettesek között, maga a támadás a merkeli „Wilkommenskultur” és a „Megcsináljuk” típusú optimizmus egyre hevesebb megkérdőjelezéséhez vezetett. Nemcsak a jobboldali populista körök „lovagolták meg” a Köln által keltett hullámokat, hanem azon németek számára is kijózanítóak voltak a történetek, akik eddig a menekülthelyzet kezelésében akár adományokkal, akár önkéntes segítőként vettek részt.

Az események után a Merkellel szembeni párton belüli és kívüli kritikai hangok új lendületet kaptak és a december közepén a CDU pártkongresszuson megszavazott türelem újra gyorsan fogyni kezdett. A kancellár mind belföldön, mind pedig külföldön egyre inkább elszigetelődött.⁷

Utóbbira jó példa a menekültpolitikában eddig szövetséges osztrák kancellár január végi döntése, melynek értelmében ebben az évben 37 500 menekültet fogadnak be az országba, 2019-ig pedig összesen maximum 130 000 embert.⁸ Érdekes helyzet, hogy az osztrákok döntése közvetett módon Németországban is segít a menekültválság nyomásának enyhítésében, ugyanakkor egy olyan láncreakciót indított el, amely a görög-macedón határon vezet tarthatatlan állapotokhoz. A kancellár egyébként hevesen bírálta az osztrák döntést, mert szerinte az egyoldalú döntések nem vezetnek eredményre és nem oldják meg a probléma valódi okait.⁹

II.1. A belföldi kritikusok

Horst Seehofer és a CSU

A kancellár talán nem legártalmasabb, de biztosan az egyik lehangosabb kritikusára továbbra is a bajor testvérpárt, a CSU elnöke,¹⁰ Horst Seehofer. Az utóbbi időben a pártelnök-bajor miniszterelnök mellett egyre gyakrabban fogalmaz meg a kancellár menekültpolitikájával kapcsolatban kritikus hangokat a párt tiszteletbeli elnöke, Edmund Stoiber is.

Január folyamán a CSU két zártkörű megbeszélést is tartott a bajorországi Wildbad Kreuthban¹¹. Angela Merkel kancellár mindkét megbeszéléseken részt vett. Ott is nyilvánvalóvá vált, hogy a CSU és a kancellár álláspontja nem közeledik egymáshoz. A CSU továbbra is ragaszkodik a befogadott menekültek számára vonatkozó felső határ („Obergrenze”) bevezetéséhez¹² és a határok szigorú ellenőrzéséhez. A felső határ kérdésében ugyanakkor Seehofer tovább ment a tavalyi álláspontjánál. Éves szinten 200 000 menekült befogadását tartja reálisnak, szerinte ilyen létszám esetén még sikerülhet az integráció is. Nem egyértelmű, hogy a pontos szám meghatározása jó ötlet

⁷ <http://www.welt.de/politik/deutschland/article151396483/Einsam-Einsamer-Merkel.html>

⁸ http://www.focus.de/politik/ausland/migration- asyl-gipfel-oesterreichs-regierung-beraet- ueber-verschaerfungen_id_5223528.html

⁹ <http://www.welt.de/politik/ausland/article152831131/Fluechtlinge-per-Direktflug-nach-Deutschland-schicken.html>

¹⁰ <http://www.welt.de/politik/deutschland/article151396483/Einsam-Einsamer-Merkel.html>

¹¹ <https://www.tagesschau.de/inland/csu-kreuth-105.html>

<http://www.zeit.de/politik/deutschland/2016-01/wildbad-kreuth-csu-cdu-angela-merkel-fluechtlingspolitik>

¹² Érdekes, hogy Joachim Gauck szövetségi elnök is nyilatkozott a kérdésben, habár a szövetségi elnök nem szokott a mindennapi politikába beavatkozni. A davosi Világ gazdasági Fórumon tartott előadásában kifejtette, hogy a menekültek számának korlátozása politikai és morális értelemben is szükséges lehet az állam cselekvőképességének megőrzése érdekében. Ebben az esetben a korlátozás nem etikátlan. Aki egy demokráciában elutasítja az effajta szigorításokat, az a szélsőjobbot és a populistákat hozza helyzetbe.

volt-e a CSU vezetője részéről, ugyanakkor magyarázatként Seehofer hozzáfűzte, hogy ezt a számot inkább iránymutatásnak tartja.

A kancellár továbbra is kiáll az eddig meghatározott irányok mellett, ugyanakkor jelezte, hogy három fontos esemény után lehet köztes mérleget vonni. A török kormánnyal folytatott egyeztetések (január végén), a londoni donorkonferencia (február 4.) és a februári Európai Tanács ülése után. Mivel utóbbi a menekültpolitika szempontjából nem volt sikeres, hiszen a török miniszterelnök lemondta részvételét az ankarai terrortámadás miatt, valószínűleg a köztes mérleg levonása az Európai Tanács március 7-i rendkívüli ülése és a március 13-i tartományi választások utánra marad.

Hogy nyomatékosítsa a kurzusváltás szükségességét, a CSU január 26-án levelet küldött a kancellárnak a bajor követelésekről.¹³ A levélírók sérelmezik, hogy a menekültek korlátozások nélküli beáramlása elfogadhatatlan állapotokhoz vezetett a bajor-osztrák határon, mindez a tartomány túlterheltségéhez vezetett. Írásban is hangsúlyozzák az évi 200 000 fős felső határ bevezetésének szükségességét. A CSU szerint a menekültek korlátozások nélküli beutazása ellentétes az érvényes jogszabályokkal és nem összeegyeztethető a német alkotmánnyal sem. Emiatt a levélben megerősítették korábbi fenyegetésüket, hogy amennyiben a kancellár nem tesz érdemi lépéseket a menekültek beáramlásának megakadályozására, akkor Bajorország keresetet nyújt be a Szövetségi Alkotmánybírósághoz a szövetségi kormány ellen. Egy ilyen lépés több politikus szerint is a CSU kilépését jelentheti a kormánykoalícióból.

Ugyanakkor a tartományi parlamenti választásokhoz közeledve Seehofer is tudja, hogy nem kellene tovább szítani a vitát a menekültpolitikai kérdésekben. Bizonyára el akarja kerülni azt a szituációt, hogy ő legyen a bűnbak abban az esetben, ha a CDU a tartományi parlamenti választásokon esetleg rosszabbul szerepel a vártnál. Kérdéses persze, hogy ez a békésebb hangnem hogyan változik majd a tavasz folyamán. Amennyiben nem sikerül megállapodni Törökországgal, vagy a CDU nagy pontot kap a tartományi választásokon, akkor a márciusi voksolás után a bajor miniszterelnök bizonyára ismét nagyobb nyomásyakorlásra „vált vissza”.¹⁴

A CDU párttársak

Mint említettük, a CDU-s párttársak egy részének türelme annak ellenére hamar elfogyott, hogy a december közepi pártkongresszuson egységesen kiálltak a kancellár mellett. Január közepén az Uniópártok (CSU/CDU) frakciójában kezdtek aláírásgyűjtésbe, amelyben a kancellár menekültpolitikájának korrekcióját akarták elérni.¹⁵ A párt vezetése egyértelműen elítélte a kezdeményezést. Julia Klöckner, a CDU elnökhelyettese és egyben a párt rheinland-pfalzi miniszterelnök-jelöltje is élesen bírálta a kritikusokat. A politikus szerint nem „fair”, hogy a pártbéli kritikusok folyamatosan megkérdőjelezzik azt az irányvonalat, amit korábban ők is ugyanúgy megszavaztak.

¹³ http://www.bayern.de/wp-content/uploads/2016/01/Schreiben_an_BKM.pdf

¹⁴ <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/besuch-bei-angela-merkel-keine-einigung-mit-horst-seehofer-a-1080302.html>

¹⁵ <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/fluechtlingskrise-44-unionsabgeordnete-unterschreiben-merkel-brief-a-1072732.html>

Julia Klöckner mellett Guido Wolf baden-württembergi és Rainer Haselhoff sachsen-anhalti tartományi miniszterelnök-jelölt is különleges helyzetben van. Mindhármuknak küzdeni kell az ellen, hogy a párt népszerűsége országosan is valamelyest csökkent és a kancellár menekültpolitikáját is egyre kritikusabban látja a társadalom. Érdekes, hogy a kancellár népszerűsége a február végi felmérések szerint viszont ismét nőtt. A közvélemény-kutatási eredmények részletes alakulásával a következő alfejezet foglalkozik.

A fent említett folyamatok közepette próbálják szavazataikat maximalizálni, amely olykor „különutas” megoldásokat szült. Julia Klöckner, aki a hónap közepén még a kritikusoktól védte Merkel programját, január végén hozta nyilvánosságra a menekültválság kezelésére hivatott – a kancellár álláspontjánál szigorúbb – javaslatait. Hangsúlyozta, hogy nem egy „B tervet” készített, hanem egy úgynevezett „A2 tervet”, amely a kancellár politikáját egészítené ki.¹⁶ A javaslatok többek között tartalmazzák a hotspotok létrehozásának szükségességét, határ menti központok kialakítását a német-osztrák határon, valamint rugalmas – a tartományok és önkormányzatok teherbírásához igazodó – napi beengedési kvótákat. A terv rámutat arra, hogy nem kellene összeurópai megoldásra várni, hanem Németországnak a partnerországokkal (Ausztria, Olaszország, Görögország, Törökország) kellene kialakítania egy saját együttműködést („Koalition der Willigen”).

Február végén Klöckner már Guido Wolffal közösen próbált nyíltan nyomást gyakorolni a kancellárra.¹⁷ Attól félnek, hogy kurzusváltás nélkül megállíthatatlanul folytatódik a CDU népszerűségének csökkenése, amely majd a szavazatszámok alakulásában is megmutatkozik március 13-án. Azt javasolják, hogy a menedékjogra jogosulatlan menekültek ne is léphessenek Németország területére. Emellett az osztrákhhoz hasonló napi beengedési kvótákat, határ menti központokat és a származási országokhoz közeli regisztrációs zónákat hoznának létre. Kettős megközelítést tartanak fontosnak, melynek szellemében Németország továbbra is az európai megoldásért fáradozik, de emellett szükség van „nemzeti egoizmusra” is. Azt is elvárják, hogy a menekültkérdésben nem szolidáris tagállamok kevesebb EU forrásban részesüljenek.

A javaslatokat ugyan mind az SPD, mind a Zöldek, mind pedig a CDU berkeiből kritizálták, a kampány hajrájában úgy tűnik, hogy Klöckner és a kancellár viszonya kiegyensúlyozott és a nyílt kritika nem okozott törést kettejük kapcsolatában.¹⁸ Ugyanakkor a három tartományban folytatott kampány hajrája feltehetőleg felülírja a korábbi nézeteltéréseket. Főleg igaz ez annak fényében, hogy a kancellár népszerűsége február végére nagyot ugrott.

A koalíciós partner SPD

Február végén a korábbiaknál sokkal hevesebb vita robbant ki a nagykoalíció két legnagyobb pártja között is. Bár a belső viták miatt a szociáldemokraták már korábban is kritizálták az Uniópártokat, az SPD támogatta a kancellár menekültpolitikáját. Igaz, a második menedékjogi csomag („Asylpaket II”) kapcsán sem sikerült maradéktalanul érvényesíteni az álláspontjukat.

¹⁶ <http://www.welt.de/politik/deutschland/article151559016/Julia-Kloeckner-erklaert-Plan-A2-in-acht-Punkten.html>

¹⁷ <http://www.welt.de/politik/deutschland/article152482809/Wolf-und-Kloeckner-verlieren-ihre-Geduld-mit-Merkel.html>

¹⁸ <http://www.welt.de/politik/deutschland/article152535825/Merkel-tut-so-als-sei-nichts-gewesen.html>

„Asylpaket II”

Már novemberben megállapodtak a kormánypártok arról, hogy az ősszel sikeresen elfogadott menedékjogi szigorítások után további intézkedések szükségesek. Ugyanakkor az SPD utólag kihátrált a megegyezés mögül, mert a családegyesítés az általuk várnál nagyobb kört érintett volna.¹⁹ Végül a kérdésben a CDU álláspontja érvényesült.

A csomag legfontosabb elemei:

- Speciális befogadóállomások kialakítása országszerte, ahol bizonyos menekültcsoportok által beadott menedékkérelmeket gyorsított eljárásban el tudják bírálni.
- Bővítették a biztonságos származási országok körét Marokkóval, Tunéziával és Algériával, meggyorsítva a három ország állampolgárai által beadott kérelmek elbírálását.
- A kiegészítő védelemben részesülő menekültek esetében két évre felfüggesztik a családegyesítés lehetőségét. Ebben a tekintetben kénytelen volt elfogadni az SPD a CDU álláspontját.
- A Németországban képzésre járó menekültek számára biztosítják a képzés befejezésének lehetőségét és a képzés elkezdésének felső korhatára 25 év. Ez a kérdés az SPD számára volt kiemelten fontos.

A menekülteknek havi 10 euróval hozzá kell járulniuk az integrációs kurzusok költségeihez.

Az elmúlt hetekben azonban érdekesen változott a szociáldemokraták retorikája, Sigmar Gabriel elkezdte megszólítani az elégedetleneket. Arra figyelmeztet, hogy a menekültválság miatt „szétreped” a német társadalom. Szerinte egyre több német állampolgár osztja azt a véleményt, hogy „a menekültekért mindent megtesz a kormány, értük pedig semmit”, azaz a kormánykoalíció nem foglalkozik a német polgárok gondjaival. Meglehetősen különös érvelés a nagykoalíció egyik pártjának elnökétől, mindenesetre egyértelmű változást mutat a szintén „kampány üzemmódra” kapcsolt párt eddigi narratívájában.

Gabriel úgy látja, hogy a menekültválság hozzájárul ahhoz, hogy az emberek elidegenednek a politikai rendszertől, vagy a szélsőségesek és populisták felé fordulnak.²⁰ Ezért a menekültekre kiadott euro milliárdokkal párhuzamosan a német állampolgárok számára is ki kellene dolgozni egy szolidaritási programot. Ennek érdekében akár fel lehet hagyni a költségvetési többlet céljával is, és többlet kellene költeni például szociális bérlakás-programokra és óvodai férőhelyekre.²¹

Gabriel szerint a kancellár közvetett módon felelőssé tehető a jobboldali populista Alternatíva Németországnak (Alternative für Deutschland, AfD) térnyeréséért, ha a CDU feláldozza a társadalom összetartását a költségvetési többlet oltárán. Mind a kancellár, mind Wolfgang Schäuble szövetségi pénzügyminiszter hevesen kritizálta az SPD elnök kurzusváltását. Merkel szerint az alkancellár álláspontja rendkívül veszélyes, hiszen azt sugallja, mintha a nagykoalíció eddig nem tett volna semmi a német polgárokért. Schäuble szerint pedig szárnalmas politikai hangulatkeltés az, amit az SPD elnök csinál. Véleménye szerint ugyanis nem lehet ugyanannyi vagy akár még több támogatásban részesíteni olyanokat, akik nem szorulnak rá annyira a segítségre, mint a menekültek a jelen helyzetben.²²

¹⁹ <http://www.welt.de/politik/deutschland/article151614349/Der-Kompromiss-zum-Asylpaket-II-ist-eine-Luftbuchung.html>

²⁰ <http://www.welt.de/politik/deutschland/article152723038/Eine-kleine-Gruppe-bringt-unser-Land-in-Verruf.html>

²¹ <https://www.tagesschau.de/inland/gabriel-schaeuble-solidaritaet-101.html>

²² <http://www.wiwo.de/politik/deutschland/streit-um-fluechtlingsfinanzierung-spd-chef-gabriel-nennt-schaeuble-politischen-lautsprecher/13035826.html>

A kancellár válasza a kritikákra²³

A fokozódó nyomás közepette Angela Merkel az ARD közéleti-politikai beszélgetős műsorában védte meg újra a menekültpolitikáját, amelyet 10 éves kancellársága legnagyobb kihívásának tart. A kancellár meg van győződve arról, hogy a társadalom alapvető jellemzői nem változnak meg a menekültválság miatt. Érzékel ugyan egyfajta polarizálódást, de ez alapvetően nem veszélyezteti az országot. Elmondta, hogy továbbra is kitart a menekültpolitikai elképzelései mellett és biztos benne, hogy ez a helyes út Németország számára.

Kötelességének érzi, hogy Európát összetartsa és közös utat találjon, mindamelllett, hogy a kérdést humanitárius módon közelíti meg. Az osztrák lépésre reagálva rámutatott, hogy a menekültkérdés nemzeti szinten történő kezelése nem reális elképzelés és nem is old meg semmit. Görögországot sem szabad az „út szélén hagyni”, csakúgy, mint ahogy az euroválság idején sem hagyták az országot összeomlani. Hangsúlyozta azt is, hogy továbbra sincs semmiféle B terve a problémák kezelésére.

II.2. Közvélemény-kutatások eredményei

DeutschlandTREND március^{24,25}

A lakosság döntő többsége, a megkérdezettek 69%-a elégedetten tekint az ország helyzetére, illetve 25%-uk kifejezetten bizakodó. Összességében megállapítható tehát, hogy a válaszadók 94%-a pozitívan értékeli az ország helyzetét. Ugyanakkor a lakosság 58%-a elégedetlen a szövetségi kormányzat munkájával, míg a kancellár menekültpolitikájával a megkérdezettek 59%-a nem értett egyet, ez az arány az év elején 57% volt. Még a magukat CDU szavazóknak vallók táborában is alig valamivel vannak azok többségben, akik elégedettek a kancellár menekültpolitikájával (55% elégedett, míg 45% nem elégedett). A kancellár menekültpolitikáját a legnagyobb arányban a Zöldek szavazói támogatják (67% elégedett, míg 31% nem elégedett).

A befogadható menekültek számának maximalizálását („Obergrenze”) a polgárok 63%-a tartaná helyesnek. Ugyanakkor az előző kérdéshez kapcsolódóan csak a megkérdezettek 49%-a állítaná vissza a határellenőrzést. Érezhető, hogy a németek többsége tart a menekültek befogadásának következményeitől. A válaszadók 60%-a szerint növekedni fog az országban a bűnözés és a lakáspiacon amúgy is szűkös kínálati viszonyok a megkérdezettek 57%-a szerint tovább fognak romlani.

A lakosság 50%-a tart attól, hogy túl nagy lesz az iszlám vallás befolyása az országban és 47%-ukat foglalkoztatja, hogy túlságosan is meg fog változni az élet Németországban. Ugyanakkor csak 27% tart attól, hogy a menekültek konkurenciát jelenthetnek számukra a munkaerőpiacon.

Fontos fejlemény, hogy a második menekültcsomag (Asylpaket II) elfogadása óta növekszik a kancellár támogatottsága. Jelenleg a választásra jogosultak 54%-a elégedett általánosságban a

²³ <http://www.welt.de/politik/deutschland/article152747634/Merkel-Eine-ganz-wichtige-Phase-unserer-Geschichte.html>

²⁴ <http://www.infratest-dimap.de/umfragen-analysen/bundesweit/ard-deutschlandtrend/2016/maerz/>

²⁵ Az ARD közszolgálati tévécsatorna megbízásából minden hónapban felméri Németországban a közhangulatot. A kutatók megvizsgálják, mely témák érdeklik legjobban a polgárokat, és mit gondolnak az aktuális kérdésekről.

munkájával. A német lakosság 77%-a támogatja Merkel törekvéseit, hogy a kancellár megtalálja az „összeurópai megoldást” a menekültkérdésre, bár azt is reálisan látja a többség (64%), hogy a közeljövőben nem valószínű, hogy tető alá tudnak hozni egy kielégítő egyességet. Rendkívül megosztott a lakosság a folyamatban lévő Törökország-EU tárgyalások kapcsán. A válaszadók 46%-a ítéli jónak az ötletet, míg 49%-uk szerint hiba.

A CDU/CSU pártcsalád javított az előző havi támogatottságához képest, így jelenleg a választók 36%-a támogatná őket. Ebben a ciklusban ez a második legalacsonyabb mért értékük. Az SPD nem tudta most sem jelentősen növelni a támogatottságát, dacára a CDU/CSU gyengélkedésének támogatottságuk továbbra is 23%-on áll. A harmadik helyre most már magabiztosan a jobboldali-populista AfD párt került, jelenleg 11%-os a támogatottságuk. A Zöldek 10%-on állnak, míg a Linke 9%-on. A liberális FDP jelenleg 6%-on áll, így minden esélye megvan, hogy jövőre újra bekerüljön a Bundestagba.

Tartományi választások előtti felmérések²⁶

Egy héttel a tartományi parlamenti választások előtt Baden-Württemberg, Rheinland-Pfalz valamint Sachsen-Anhalt tartományokban egységesen megállapítható, hogy a többség a jelenleg regnáló miniszterelnökök további kormányzásában bízik. Ugyanakkor egyértelműnek csak Sachsen-Anhalt tartományban tűnik a helyzet, ahol az előrejelzések szerint nagy többséggel fog győzni a CDU. A másik két tartományban várhatóan az utolsó pillanatig nyílt marad a versengés a miniszterelnöki pozícióért.

A március 13-i választáson rendkívül sok múlik majd a bizonytalan szavazókon. A március 4-én publikált felmérések szerint Baden-Württembergben a szavazásra jogosultak 51%-a nem döntötte még el, kire szeretné leadni jövő vasárnap a voksát. Ez az arány Sachsen-Anhalt tartományban 45%-os, míg Rheinland-Pfalz tartományban 42%-os.

Természetesen a kampány egyik központi témája végig a menekültkérdés volt. Érdekeség, hogy a felmérések szerint mindhárom tartományban a megkérdezettek többsége szerint Angela Merkel jól kezeli a kialakult menekültválságot. Baden-Württemberg tartományban a megkérdezettek 55%-a volt megelégedve a kancellár menekültpolitikájával (39%-uk nem volt megelégedve), Rheinland-Pfalz tartományban a válaszadók 57%-a szerint pozitív Angela Merkel teljesítménye (38% elégedetlen), míg Sachsen-Anhalt tartományban 49% volt az elégedettek aránya, és 44% az elégedetleneké.

Ha a választások március 6-án, vasárnap lennének, akkor az előrejelzések szerint a következőképpen alakulnának az egyes tartományokban az eredmények:

Baden-Württemberg: vezet a zöld párt

A CDU a szavazatok 30%-át szerezne meg a tartományban, így jelenleg 2 százalékponttal van lemaradva az első helyen álló Zöldek párt mögött (32%). A baloldali SPD a szavazatoknak csak a 13%-ára számíthatna, míg a negyedik helyen a jobboldali-populista AfD párt végezne. A liberális

²⁶

<http://www.heute.de/deutlicher-rueckhalt-fuer-amtierende-ministerpraesidenten-in-allen-drei-laendern-mehrheitliche-unterstuetzung-fuer-merkels-fluechtlingspolitik-hohe-afd-werte-42544306.htmlb>

FDP-re a választók 7%-a adná a voksát, így egy héttel a választások előtt biztosnak tűnik a párt parlamenti képviselete a tartományi törvényhozásban.

Ha közvetlenül lehetne választani a miniszterelnököt, akkor a választók 66%-a a Zöldek színeiben politizáló aktuális miniszterelnököt, Winfried Kretschmant választaná, míg kihívóját, a CDU-s Guido Wolfot csak 18%.

A jelenlegi adatok szerint többséget csak egy CDU-Zöldek koalíció tudna szerezni, vagy egy esetleges hármas koalíció, amelyre többfajta kombináció is lehetne (például Zöldek-SPD-FDP).

Rheinland-Pfalz: fej-fej melletti verseny

A tartományban rendkívül kiegyensúlyozott lesz a verseny a miniszterelnöki pozícióért, ugyanis most a CDU 35%-kal vezetne, de az SPD is csak egyetlen százalékponttal lenne lemaradva. A harmadik helyen 10%-kal az AfD végezne. A bejutási küszöb határán három párt található: a Zöldek és az FDP 6%-on állnak, a szélsőbaloldali Linke pedig 4%-on.

A szavazók 50%-a választaná a jelenleg is kormányzó Malu Dreyert (SPD), míg 35%-uk Julia Klöcknert (CDU).

A rendelkezésre álló adatok alapján parlamenti többséget egy esetleges CDU-SPD koalíció szerezhet, vagy bármely hármas koalíció, amelyben szerepel a CDU. Előfordulhat azonban olyan forgatókönyv is, hogy a vártnál jobb szereplés esetén az SPD a Zöldekkel és az FDP párttal léphetne koalícióra.

Sachsen-Anhalt

A tartományban a szavazatok 32%-át a CDU szerezné, ha a választásokat most vasárnap rendeznék. A második helyen a Linke párt állna a szavazatok 20%-ával, míg az AfD jelenleg 17%-ot szerezne. Érdekes módon a tartományban az SPD csak 15%-ot szerezne, ezzel a negyedik helyre csúszott. Az ötszázalékos küszöb két pártnak jelentene kihívást: a Zöldek 5%-ot szereznének, míg az FDP 4%-ot.

Ezek az adatok ugyanakkor – mint ahogyan arra a szerzők is felhívták a figyelmet – tájékoztató jellegűek és nem tekinthetők pontos prognózisnak. A felmérés jól használható viszont arra, hogy fel lehessen mérni a szavazók hangulatát a választások előtt, de figyelembe kell venni a statisztikai hibákat is, különösen az ötszázalékos küszöbnél lavírozó pártoknál.

A szavazók 60%-a választaná közvetlenül miniszterelnöké a jelenleg is ezt a pozíciót betöltő Reiner Haseloff-ot (CDU), míg fő kihívóját, Wulf Gallert-et (Linke) csak 19%. A szakértők szerint a tartományban kizárólag egy CDU-SPD koalíció tudna kormányzóképes többséget szerezni.

III. Következtetések

Ugyan az elmúlt két hónapban érzékelhető volt a kancellár belpolitikai elszigetelődése, de a legutóbbi közvélemény-kutatási adatok alapján mégis újra nőtt a népszerűsége. Mindez ismét lélegzetvételnyi szünethez juttathatja pont a legjobbkor, a március 13-i tartományi választások előtt. A kölni események egyértelműen hatással voltak a menekülthelyzet társadalmi megítélésére, de az utóbbi időszakban már egyértelműen a márciusi voksolás a meghatározó tényező a belpolitikában. Fontos mérföldkő lesz ez, hiszen a választások eredménye is segíthet abban, hogy

menekültpolitikájáról köztes mérleget vonjon a kancellár. Habár Angela Merkel következetesen kitart a menekültpolitikájának fő elemei mellett, a szigorításokról (Asylpaket II) sikerült megegyezniük a kormányzó pártoknak.

Érzékelhető, hogy a CSU részéről korábban indított támadások valamelyest elcsendesedtek, ugyanakkor a tartományi választások nyilvánvalóan ebben a tekintetben is új helyzetet teremtenek. Figyelemre méltó, hogy február közepétől az SPD is próbálja újrapozicionálni magát és a szolidaritási csomaggal, az elégedetlenek felé fordulással kívánja kiegészíteni a javarészt a menekülthelyzetre koncentráló belpolitikai diskurzust. Kérdés, hogy mekkora sikerrel tudja ezt megtenni.

Az is biztosnak tűnik, hogy a következő néhány hónap eredményei nagymértékben meghatározzák a 2017-es szövetségi parlamenti választások kimenetelét és egyúttal a kancellár politikai jövőjét.